

Mål C-40/24 [Derterti]ⁱ**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

23 januari 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Corte suprema di cassazione (Italien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

19 december 2023

Klagande:

GE

Saken i målet vid den nationella domstolen

De italienska myndigheternas överlämnande av klaganden till Frankrike för att verkställa en europeisk arresteringsorder, utfärdad i syfte att verkställa ett straff, trots att klaganden lagfördes i Frankrike i sin utevaro, utan att ha underrättats om rättegången och utan att ha haft rätt till sakkunnigt försvar, det vill säga rätt att utse och låta sig biträdas av en försvarare.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Begäran om förhandsavgörande har framställts enligt artikel 267 FEUF och artikel 105 i domstolens rättegångsregler och avser tolkning av artikel 6 FEU och artikel 4a i rambeslut 2002/584/RIF, i synnerhet med avseende på den tilltalades rätt till försvar i en brottmålsrättegång som hålls i den tilltalades utevaro.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1) Ska artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen tolkas så, att den tilltalades rätt till sakkunnigt försvar i en brottmålsprocess hör till de rättigheter som fastställts i

ⁱ Målet har ett fiktivt namn. Det motsvarar inte det verkliga namnet på någon av parterna i förfarandet.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna av den 7 december 2000 och till de grundläggande rättigheterna i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och följer av de gemensamma konstitutionella traditionerna i Europeiska unionens medlemsstater, vilka erkänns som allmänna principer i unionsrätten och ska iakttas enligt Europeiska unionens råds beslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna?

2) Kan i så fall den tilltalades rätt till sakkunnigt försvar i en brottmålsprocess anses ha iakttagits även om en fällande dom har meddelats utan att den tilltalade har varit närvarande och utan att han eller hon biträts av en försvarare som utsetts av den tilltalade själv eller av domstol, när den tilltalade själv, efter delgivning, har rätt att begära en förnyad prövning med garantier för sitt försvar?

3) Ska artikel 4a i Europeiska unionens råds beslut 2002/584/RIF, vilken infördes genom Europeiska unionens råds beslut 2009/299/RIF av den 26 februari 2009, följaktligen tolkas så, att den stat som mottagit en begäran om överlämnande får vägra att verkställa en europeisk arresteringsorder, utfärdad i syfte att verkställa ett fängelsestraff eller en frihetsberövande åtgärd, efter ett avgörande när personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen, även när villkoren i artikel 4a.1 d är uppfyllda men personen inte biträddes av en försvarare som utsetts av personen själv eller som utsetts ex officio av domstol?

Anförda unionsbestämmelser

Fördraget om Europeiska unionen (nedan FEU): artikel 6.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan): artiklarna 47, 48 och 52.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/48/EU av den 22 oktober 2013 om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet: skälen 4, 12, 19, 27 och 54 samt artiklarna 1, 2, 3, 8 och 9.

Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna, i dess lydelse enligt rådets rambeslut 2009/299/RIF av den 26 februari 2009 (nedan kallat rambeslutet): skäl 12 samt artiklarna 1.3 och 4a.1.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad Europakonventionen): artikel 6.3 c.

Domar från Europeiska unionens domstol (nedan kallad domstolen): dom av den 31 januari 2023, Gordi, C-158/21, dom av den 26 februari 2013, Melloni, C-

399/11, dom av den 23 mars 2023, LU och PH, C- 514/21 och 515/21, dom av den 10 augusti 2017, Zdziaszek, C-271/17, dom av den 12 mars 2020, VW, C-659/18.

Dom från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen) av den 13 februari 2001, Krombach mot Frankrike, nr 29731/96.

Anförda nationella bestämmelser

Artikel 24 andra stycket i Republiken Italiens konstitution, där följande anges: ”Rätten till försvar är okränkbar i alla skeden av förfarandet”.

I artikel 2 i lag nr 69 av den 22 april 2005, i dess lydelse enligt lag nr 10 av den 2 februari 2021 (nedan kallad MAE), anges följande: ”Verkställigheten av en europeisk arresteringsorder får inte i något fall medföra ett åsidosättande av de överordnade principerna i statens konstitutionella ordning eller av individens oförytterliga rättigheter som erkänns i konstitutionen, av de grundläggande rättigheterna och de grundläggande rättsliga principerna i artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen eller av de grundläggande rättigheter som garanteras i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ...” I artikel 6.1a d MAE anges vidare att när en person eftersöks för verkställighet av en fällande dom som meddelats efter en förhandling i den tilltalades utvaro, får överlämnande ändå medges om den berörde, trots att han eller hon inte personligen har delgetts avgörandet, personligen kommer att erhålla avgörandet utan dröjsmål efter överlämnandet till den utfärdande medlemsstaten och uttryckligen kommer att underrättas om rätten till en förnyad och fullständig prövning i sak, med möjlighet att lägga fram ny bevisning och få avgörandet ändrat med de medel som finns att tillgå för detta ändamål i den utfärdande medlemsstatens nationella rätt.

Domar från Corte costituzionale (konstitutionsdomstolen): dom nr 190 från 1970, dom nr 55 från 1971, dom nr 255 från 1974, dom nr 172 från 1976, dom nr 125 från 1979, dom nr 188 från 1980 och dom nr 144 från 1995.

Domar från Suprema Corte di cassazione (Högsta domstolen): sjätte avdelningens dom nr 5400 av den 30 januari 2008, Salkanovic och dom nr 14721 av den 7 maj 2020, Spahiu.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Den 12 oktober 2017 meddelade Förstainstansdomstolen i Auxerre (Frankrike) en numera lagkraftvunnen dom efter en brottmålsprocess som genomfördes utan att den tilltalade var närvarande och utan försvarare, enligt artiklarna 379-2 och 379-6 i den franska straffprocesslagen, varvid GE, en albansk medborgare, dömdes för olaglig införsel, försäljning och köp av narkotika. I syfte att verkställa domen

utfärdade Republiken Frankrike den 6 september 2021 en europeisk arresteringsorder för att få GE, som befinner sig i Italien, överlämnad.

- 2 Corte di appello di Firenze (Appellationsdomstolen i Florens) har fastställt att villkoren för överlämnande av den albanske medborgaren GE till Republiken Frankrike är uppfyllda. I arresteringsordern angavs nämligen att den dömde enligt fransk rätt efter överlämnandet och efter att ha delgetts domen har tio dagar på sig för att överklaga domen. Appellationsdomstolen fann således att kravet i ovan angiven artikel 6 MAE var uppfyllt, enligt vilken den eftersökta personen får överlämnas om personen, trots att han eller hon inte har underrättats om det beslut som fattades efter en förhandling som genomfördes utan att han eller hon var närvarande, kommer att underrättas efter överlämnandet och uttryckligen kommer att informeras om rätten till en fullständig och förnyad prövning av hans eller hennes fall.
- 3 GE har överklagat appellationsdomstolens dom till Corte di cassazione (Högsta domstolen), den hänskjutande domstolen.

Parternas huvudargument

- 4 GE har gjort gällande att artikel 2 MAE har åsidosatts genom att han lagfördes utan att vara närvarande, utan att ha kallats att inställa sig till förhandlingen, utan att ha biträts av en försvarare och med en allmänt hållen gärningsbeskrivning, vilket medförde att rätten till sakkunnigt försvar och rätten att yttra sig över bevisningen, vilka är nödvändiga för en rättvis rättegång, åsidosattes.
- 5 Vad beträffar appellationsdomstolens argument, att en utevarodom i vart fall kan upphävas på begäran av den dömde när han eller hon har fått kännedom om domen, har GE invänt att begäran om överlämnande inte har utfärdats i syfte att genomföra en förhandling, utan för att verkställa en dom, vilket ställer krav på striktare garantier. Vad beträffar appellationsdomstolens argument, att avsaknaden av försvarare motiveras av möjligheten att föra sin egen talan, har GE invänt att för det sistnämnda fallet krävs det fortfarande att den tilltalade vederbörligen kallas att inställa sig och är närvarande vid förhandlingen.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 6 Corte di cassazione (Högsta domstolen) har i flera liknande fall funnit att en arresteringsorder utfärdad av franska rättsliga myndigheter på grundval av en fällande dom som meddelats i den tilltalades utevaro, utan garantier om att få yttra sig eller om försvar, ändå varit förenlig med principerna om en rättvis rättegång, eftersom den franska rättsordningen garanterar den dömde möjlighet att begära en förnyad prövning med iakttagande av rätten att yttra sig och rätten till försvar. Samma domstol, den hänskjutande domstolen, anser emellertid att detta synsätt nu behöver omprövas.

- 7 Enligt praxis från Corte costituzionale (konstitutionsdomstolen) består rätten till försvar, som skyddas av artikel 24 i konstitutionen, huvudsakligen av en garanti om att få yttra sig och att en försvarare ska vara närvarande vid alla former av rättslig prövning. Hänvisningen till ”alla skeden av förfarandet” behöver visserligen inte betyda att det i varje stund och i samband med varje inlägga är nödvändigt att säkerställa att den tilltalade får yttra sig och att en försvarare är närvarande. Det krävs emellertid att det fastställs, i förhållande till den enskilda inlagans betydelse, huruvida avsaknaden av försvarare, med hänsyn till dess verkningar, faktiskt inkräktar på den konstitutionsenliga rätten till försvar i domstol. Rätten till försvar är oförytterlig och kravet att en försvarare ska utses ex officio syftar till att skydda grundläggande mänskliga värden och konstitutionella principer.
- 8 I artikel 2 MAE anges inte längre, i och med 2001 års ändring, att iakttagandet av rätten till försvar är en förutsättning för verkställighet av en europeisk arresteringsorder. Den hänskjutande domstolen anser emellertid, med stöd av ovan angiven praxis från konstitutionsdomstolen, att rätten till sakkunnigt försvar omfattas av ”individens oförytterliga rättigheter enligt konstitutionen”, de ”grundläggande rättigheterna” enligt artikel 6 FEU och de rättigheter som garanteras genom Europakonventionen, vilkas åsidosättande enligt artikel 2 MAE utgör grund för att Italienska staten inte ska verkställa en europeisk arresteringsorder. Den nationella bestämmelsen ska alltså tolkas mot bakgrund av såväl konstitutionen som den unionsrätt som genomförs genom bestämmelsen. De grundläggande rättigheterna, vilka rambeslutet respekterar enligt skäl 12 och artikel 3.1 i beslutet, är som konstitutionsdomstolen har erinrat om, de rättigheter som erkänns i unionsrätten och som följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner. Det är alltså unionsrätten som ska avgöra vilken nivå av skydd för de grundläggande rättigheterna som ska gälla vid tillämpningen av bestämmelserna om den europeiska arresteringsordern, eftersom det rör sig om ett harmoniserat område. För att en enhetlig tillämpning av den europeiska arresteringsordern ska säkerställas får medlemsstaterna därför inte, enligt konstitutionsdomstolen, vägra ett överlämnande i andra fall än dem som uttryckligen anges i rambeslutet.
- 9 I artikel 4a i rambeslutet (vilken tillkom genom 2009 års ändring) föreskrivs, i enlighet med domstolens praxis – enligt vilken möjligheten att vägra att verkställa en europeisk arresteringsorder har utformats som ett undantag som ska tolkas strikt, och huvudregeln är att den europeiska arresteringsordern ska verkställas (se domen i målet Gordi, punkt 68) – att den rättsliga myndigheten får vägra att verkställa en europeisk arresteringsorder, utfärdad på grundval av ett avgörande som meddelats ”när personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen”, såvida det inte anges i den europeiska arresteringsordern något av vad som avses i leden a–d i samma artikel, det vill säga a) att personen kallades personligen och därigenom underrättades om den förhandling som ledde till avgörandet och att ett avgörande kunde meddelas även om han eller hon inte var personligen närvarande vid förhandlingen, eller b) att personen i vetskap om den planerade förhandlingen, företräddes av ett juridiskt ombud som utsetts av honom eller henne eller ex

officio, eller att personen c) efter att ha delgetts avgörandet och uttryckligen underrättats om rätten till förnyad prövning eller möjligheten att överklaga avgörandet, uttryckligen förklarade att han eller hon godtog avgörandet eller inte begärde förnyad prövning eller överklagade avgörandet inom den tillämpliga fristen, eller d) inte personligen delgavs avgörandet men kommer att delges detta efter överlämnandet och uttryckligen kommer att underrättas om den frist inom vilken vederbörande måste begära förnyad prövning eller inkomma med överklagande. I sådana fall utgör nämligen verkställighet av en europeisk arresteringsorder enligt domstolens fasta praxis inte någon kränkning av den berörda personens rätt till försvar eller, mer allmänt, rätt till en rättvis rättegång enligt artiklarna 47 och 48 i stadgan (se till exempel domen i målet Melloni, punkterna 44 och 53 och domen i målet LU och PH, punkterna 47–50, 72 och 73). Den hänskjutande domstolen menar emellertid att artikeln inte innehåller någon uttrycklig föreskrift för det fallet att ”den förhandling som ledde till [avgörandet]” mot en tilltalad som inte var närvarande, på grund av utevaro eller på grund av att han eller hon aldrig kallades i vederbörlig ordning, genomfördes utan att den tilltalade företrädde av en försvarare som utsetts av personen i fråga eller ex officio. En sådan situation ska därför bedömas mot bakgrund av allmänna principer.

- 10 Den hänskjutande domstolen påpekar först och främst att förhandlingen avseende GE tvivelsutan är en ”förhandling som ledde till [avgörandet]” i den mening som avses i ovan angiven artikel 4a, det vill säga ett förfarande som, efter en prövning av målet i sak, har resulterat i ett avgörande varigenom den berörda personens skuld slutgiltigt har fastställts och vederbörande ådömts en påföljd (se domen i målet Zdziaszek, punkt 82). Ett domstolsavgörande genom vilket den eftersökta personen döms till ansvar i sin utevaro ska nämligen anses utgöra ett sådant avgörande som avses i artikel 4a.1 när antagandet av avgörandet legat till grund för utfärdandet av den europeiska arresteringsordern (domen i målet LU och PH, punkt 67).
- 11 Den hänskjutande domstolen har i sak erinrat om att syftet med att i rambeslutet harmonisera villkoren för att verkställa europeiska arresteringsordrar som utfärdats i syfte att verkställa avgöranden som meddelats i den tilltalades utevaro är att ”stärka de processuella rättigheterna för personer som är föremål för straffrättsliga förfaranden” (domen i målet Melloni, punkt 51), för att ”säkerställa en hög skyddsnivå och att ge den verkställande myndigheten möjlighet att överlämna den berörda personen ... samtidigt som rätten till försvar iaktas till fullo” (domen i målet LU och PH, punkt 50).
- 12 De grundläggande rättigheterna inbegriper vidare rätten till försvar, vilken följer av rätten till en rättvis rättegång enligt artiklarna 47 och 48 i stadgan. Domstolen måste därför tolka artikel 4a på ett sätt som är förenligt med dessa artiklar, vilka motsvaras av artikel 6 i Europakonventionen. Artiklarna 47 och 48 i stadgan ska följaktligen tolkas på ett sådant sätt att en likvärdig skyddsnivå som den skyddsnivå som garanteras i artikel 6 i Europakonventionen, såsom den tolkats av Europadomstolen, säkerställs (domen i målet LU och PH, punkt 51).

- 13 När domstolen anmodades att tolka direktiv 2013/48/EU klargjorde den att rätten till tillgång till försvarare inte kan frångås av det skälet att en misstänkt eller tilltalad som har kallats att inställa sig uteblir (domen i målet VW).
- 14 Europadomstolen har slagit fast att alla tilltalades rätt till ett effektivt försvar av en advokat, som vid behov utses av domstol, vilken visserligen inte är en absolut rätt, utgör en grundläggande beståndsdel i en rättvis rättegång, att en tilltalad inte förlorar denna rätt av det enda skälet att han eller hon uteblir från förhandlingen och slutligen att lagstiftaren visserligen får vidta åtgärder för att motverka omotiverad utevaro men inte får bestraffa sådan utevaro genom att ge avkall på rätten att biträdas av en advokat (dom i målet Krombach mot Frankrike).
- 15 Den hänskjutande domstolen anser mot bakgrund av det ovan anförda, att garantin att den fällande domen kan upphävas efter en ny rättegång eller – som är fallet i fransk rätt – till följd av att domen överklagas efter det att den eftersökte har överlämnats så att rätten till försvar garanteras till fullo, inte helt kan avhjälpa åsidosättandet av denna rätt när förhandlingen genomförs utan att den tilltalade är närvarande och utan att han eller hon biträds av en försvarare.
- 16 Även i de ovan angivna fallen med en förnyad prövning eller ett överklagande, utsätts den tilltalade fortfarande för effekterna av processrättsliga regler i den stat som begärt att han eller hon ska överlämnas avseende möjligheten att beakta bevisning som redan tagits upp, åtminstone när det gäller bevisning som till sin art inte kan tas upp på nytt. Detta kan endast avhjälpas genom ett absolut förbud mot beaktande av bevisning som tagits upp vid den förhandling vid vilken den tilltalade inte varit företräd används eller åtminstone genom att den stat som utfärdat den europeiska arresteringsordern förbinder sig att inte beakta sådan bevisning i det nya avgörandet, något som Frankrike inte har gjort i förhållande till GE.
- 17 I en sådan situation som GE befinner sig i får en europeisk arresteringsorder som utfärdats med avseende på en person alltså till följd att denna persons personliga frihet begränsas till följd av en fällande dom som meddelats utan att personen haft möjlighet att biträdas av en försvarare, ens ex officio, eftersom personen inte underrättades om rättegången gentemot honom eller henne eller inte kunde eller ville utse en advokat, utan att för den skull ha avstått från detta, och en sådan begränsning inte är motiverad av säkerhetsskäl.
- 18 Den hänskjutande domstolen menar att en sådan situation ger upphov till allvarliga tvivel i fråga om dess förenlighet med rätten till försvar, vilken är avgörande för skyddet av den mer omfattande rätten till personlig frihet.
- 19 Den hänskjutande domstolen begär att målet ska avgöras skyndsamt, eftersom det rör en person som inte är frihetsberövad men som ändå är föremål för tvångsåtgärder avseende personlig övervakning (skyldighet att stanna i en viss stad och skyldighet att anmäla sig hos polisen), eftersom det är fråga om en europeisk arresteringsorder som enligt artikel 17.1 i rambeslutet "skall behandlas

och verkställas med skyndsamhet" och de frågor som ställs för förhandsavgörande får allmänna konsekvenser både för de behöriga myndigheterna och för de eftersökta personernas rättigheter.

ARBETSDOKUMENT